ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Навчально-науковий інститут бізнесу і фінансів
Кафедра економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

«Регіональні особливості розвитку ринку молока»

Виконав:
здобувач освітнього ступеня
«Магістр»
освітньо-професійної програми
«Економіка»
спеціальності 051 «Економіка»
денної форми навчання
МАТВЕЄВ Владислав Ігорович

Керівник:
д. е. н., доцент
ЗАХОДИМ Марина Володимирівна

Оцінка захисту:
Національна шкала _____
Кількість балів ____ Шкала ECTS ___
«____»_____ 2025 р.

Допускається до захисту:
«____»_____2025 р.
Член робочої групи розробки
освітньо-професійної програми
«Економіка»
спеціальності 051 «Економіка»
д. е. н, професор _____ КОРЖЕНІВСЬКА Наталія Леонідівна
(підпис)

м. Кам’янець-Подільський, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ І	**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ МОЛОКА**	7
1.1.	Сутність ринку, його складові та функції	7
1.2.	Організаційно-економічні засади формування і функціонування ринку молока	20
1.3.	Методика дослідження та прогнозування розвитку ринку молока	31
Висновки до першого розділу		38
РОЗДІЛ ІІ	**ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ МОЛОКА В УКРАЇНІ**	40
2.1.	Сучасний стан та тенденції розвитку ринку молока	40
2.2.	Критерії формування потенціалу ринку молока	48
Висновки до другого розділу		59
РОЗДІЛ ІІІ	**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ МОЛОКА**	61
3.1.	Інноваційно-інвестиційний механізм забезпечення розвитку ринку молока	61
3.2.	Прогнозування розвитку ринку молока	71
Висновки до третього розділу		80
ВИСНОВКИ		82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		84
ДОДАТКИ		87

ВСТУП

Молоко посідає провідне місце серед базових продуктів харчування та виступає ключовою сировиною для виробництва широкого спектра молочних продуктів, забезпечуючи важливий рівень національної продовольчої безпеки. Проте впродовж останніх двох десятиліть розвиток вітчизняної молочної галузі характеризується низкою системних диспропорцій. Серед основних з них — скорочення поголів'я великої рогатої худоби, зменшення обсягів виробництва молока, звуження внутрішнього ринку та порушення балансу між попитом і пропозицією. Сукупний вплив цих процесів зумовив підвищення цінової волатильності, подорожчання молочної продукції та зниження її доступності для кінцевих споживачів. У контексті сучасної економічної й політичної нестабільності, коли ринок виступає не лише механізмом обміну, а й критично важливим елементом ланцюга забезпечення населення продовольством, комплексний аналіз стану ринку молока набуває особливої наукової та практичної значущості.

Проблеми функціонування та розвитку ринку молока тривалий час перебувають у фокусі наукових досліджень. Значний внесок у вивчення цієї проблематики зробили вітчизняні вчені. Так, Величко А. Є. акцентує, що ключовим чинником становлення та еволюції ринку молока та молочних продуктів є формування споживчого попиту, який визначається рівнем споживання та безпосередньо впливає на динаміку виробництва й конкурентоспроможність підприємств галузі [1]. Стахурська С. В., досліджуючи специфіку функціонування ринку молока і молокопродуктів, відносить його до стратегічно значущих сегментів агропродовольчої системи, підкреслюючи вагому роль молока як джерела необхідних харчових і біологічно активних речовин [2]. У наукових працях Місюк М. В. та Заходим М .В. також наголошується на унікальній харчовій цінності молока: за комплексом поживних властивостей воно здатне замінити інші продукти харчування, тоді як жоден із них не має потенціалу повноцінно замінити

молоко. Як продукт із високими споживчими характеристиками, молоко відзначається оптимальним хімічним складом, доброю засвоюваністю та значною енергетичною цінністю. Воно є важливим джерелом повноцінного білка, кальцію, фосфору та вітамінів: забезпечує організм людини жиророзчинними вітамінами на 20-30%, вітамінами групи B_2 та B_6 – на 70%, а вітаміном B_{12} – майже на 100% [3]. Попри наявність суттєвого наукового доробку, проблематика розвитку молочного скотарства та ринку молока не втрачає актуальності, особливо з огляду на воєнні виклики, що посилюють потребу в подальших дослідженнях.

Отже, питання функціонування та розвитку ринку молока і молочної продукції посідають вагоме місце в наукових дискурсах економістів-аграрників і потребують подальшого комплексного опрацювання.

Серед них наукові розробки Бойка В. І., Березівського П. С., Заходим М.В., Ільчука М. М., Камілової С. Р., Канінського П. К., Макаренка Ю. М., Месель-Веселяка В. Я, Місюка М.В., Мостенської Т. Л., Саблука П. Т., Пархомця М. К., Шпичака О. М. та інших учених.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні функціонування ринку молока та розробка пропозицій його подальшого розвитку.

Для поставленої мети ставилися ***завдання:***

- розкрити економічну сутність поняття “ринок”, узагальнити умови його становлення, основні завдання та функції;
- здійснити економічну оцінку розвитку ринку молока;
- визначити критерії формування потенціалу ринку продукції тваринництва;
- окреслити пропозиції щодо формування інноваційно-інвестиційного механізму розвитку галузі молочного скотарства, який включатиме економічні, організаційно-правові та соціальні заходи держави;.
- обґрунтувати перспективні напрями розвитку ринку молока.

Об’єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес функціонування та розвитку ринку молока.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів ефективного розвитку ринку молока.

Методи дослідження. У процесі дослідження для обґрунтування результатів застосовувалися такі методи наукового дослідження як: *структурно-логічний аналіз* – для побудови логічної структури кваліфікаційної роботи; *монографічний* – для узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду при визначені сутнісної характеристики ключових понять; *економіко-статистичний метод* – для обробки статистичних даних, *графічний* – для наочного відображення системи показників виробництва продукції; *абстрактно-логічний* – для теоретичних узагальнень та формування висновків.

Інформаційну базу дослідження становили наукові праці зарубіжних та вітчизняних учених; законодавчі та нормативні акти; матеріали Державної служби статистики України; публікації у періодичних виданнях; інформація із всесвітньої комп'ютерної мережі Internet.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних та практичних аспектів розвитку регіонального ринку молока, а саме:

- прогнозування розвитку ринку молока, результати якого дають підстави зробити висновок про те, що активізація державної підтримки виробників молока, є стимулюючим важелем збільшення поголів'я і продуктивності сільськогосподарських тварин та, відповідно, збільшення обсягів виробництва.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що обґрунтовані пропозиції щодо активізація державної підтримки виробників молока можуть бути використані в практичній діяльності сільськогосподарських підприємств та господарств населення.

Апробація результатів роботи. У процесі виконання кваліфікаційної роботи проводилася апробація проміжних результатів роботи шляхом оприлюднення на X Міжнародної науково-практичної конференції науковців

та здобувачів вищої освіти (6 листопада 2025 р., Кам’янець-Подільський: ЗВО «ПДУ»). За результатами дослідження опубліковано тези «Ринок молока: виклики та перспективи», С. 284-287.

Структура та обсяг роботи. Робота викладена на 86 сторінках комп’ютерного тексту і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел (30), містить 13 таблиць, 15 рисунків.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичні та практичні узагальнення розвитку ринку молока у визначенні пріоритетних напрямів його подальшого сталого розвитку, що дало можливість зробити такі висновки:

Одним із важливих елементів продовольчого ринку країни є ринок молока та молочної продукції, головне призначення якого – забезпечення населення найважливішими продуктами харчування. Світовий ринок молока та молочної продукції є відносно стабільний і сформований. Кожна країна на цьому ринку займає ту позицію, яка відповідає розвитку її продуктивних сил, молочної галузі та конкурентоспроможності продукції.

Головними завданнями державного регулювання на ринку молока та молочної продукції також є: стимулювання росту виробництва молочної сировини, розвиток ринкової інфраструктури, захист внутрішнього ринку молока та молочної продукції від зовнішнього, регулювання споживання молока та молочних продуктів на рівні науково-обґрунтованої норми, захист здоров’я та інтересів споживачів, особливо соціально незахищеної частини населення.

Розрахунки рівня виробництва, споживання та самозабезпеченості молока підтверджують усталену багаторічну тенденцію: навіть за умов високої самозабезпеченості регіонів населення не здатне досягти рекомендованих фізіологічних норм споживання молочної продукції.

Інтегральний показник потенціалу ринку молока на рівні 2,06 за максимально можливого значення 4,0 свідчить про низький рівень оцінки даного ринку. Зокрема, економічна доступність та достатність продукції, що становлять відповідно 0,36 та 0,38, суттєво знижують загальний рівень потенціалу ринку молока.

Формування інноваційно-інвестиційного механізму розвитку галузі тваринництва передбачає комплексну взаємодію економічних, організаційно-правових та соціальних заходів держави, які створюють сприятливе середовище для впровадження інновацій і забезпечують фінансову підтримку.

Прогнозування тенденцій ринку молока свідчить, що незважаючи на зростання цін реалізації та підвищення продуктивності корів, негативні тенденції щодо скорочення поголів’я ВРХ збережуться. Без державної підтримки щорічне скорочення складе 3,67%, а до 2025 року поголів’я корів зменшиться на 284,34 тис. гол. (17%) порівняно з 2021 роком. Таким чином, державна фінансова підтримка є ефективним інструментом для стабілізації та стимулювання розвитку молочного скотарства, а впровадження інновацій та модернізація виробничої бази дозволяє отримати конкурентоспроможну продукцію та забезпечити продовольчу безпеку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Величко А. Є., Кухарук Р. М., Маслова І. В., Пухлякова М. В. Стан та перспективи розвитку ринку молока та молочних продуктів України. Агросвіт. 2021. № 16. С. 62-68. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.16.62

2. Стахурська С. В. Дослідження ринку молочної продукції України. Журнал стратегічних економічних досліджень. № 2(13), 2023. С. 102-109. DOI:10.30857/2786-5398.2023.2.11

3. Місюк М. В., Заходим М. В. Розвиток ринку молока в контексті забезпечення продовольчої безпеки країни. Економіка АПК. 2021. № 1. С. 34-43. DOI: https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101034

4. Світовий молочний ринок у 2024: надої будуть скорочуватися, а собівартість рости. (2024). URL: https://avm-ua.org/uk/post/svitovij-molocnij-rinok-u-2024-nadoi-budut-skorocuvatisa-a-sobivartist-rosti

5. Чмут А. В., Антош Н. В. Стан та тенденції розвитку ринку молока та молочної продукції в Україні. Економіка та суспільство, 2018. № 17. С. 174-181. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-26

6. В Україні триває скорочення поголів'я ВРХ. (2024). URL: https://avm-ua.org/uk/post/v-ukraini-trivae-skorocenna-pogoliva-vrh

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua

8. Шпичак О. М. Організаційно-економічні проблеми виробництва молока в Україні та їх вирішення. Економіка АПК. 2021. № 4. С. 24-40. https://doi.org/10.32317/2221-1055.202104024

9. До Всесвітнього дня молока – оновлена Молочна карта України 2024. (2024). URL: https://avm-ua.org/uk/post/do-vsesvitnogo-dna-moloka-onovlena-molocna-karta-ukraini-2024

10. Радько, В., Іббатулін, М., Свиноус, І., & Сіра, Ю. (2022). Організаційно-економічні засади функціонування ринку молока в умовах членства України в ЄС. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, 308(4), 264-271. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-308-4-41

11. Степасюк Л. М. Економічні засади підвищення ефективності виробництва молока. Економіка і управління бізнесом. 2023. Т. 14. № 2. С. 53-66. DOI: http://dx.doi.org/10.3

12. Ludmila, M. Stepasyuk, Krystyna, P. Dramaretska, Zoia, M. Titenko, Nataliia, D. Babiak (2020). The Com- petitive Environment Diagnostics In The Animal Husbandry Products Market. International Journal of Advanced Science and Technology, 29(8s), 2551–2558.

13. Молочна галузь вистояла і продовжує працювати на перемогу. (2022). URL: http://milkua.info/uk/post/molocna-galuz-vistoala-i-prodovzue-pracuvati-na-peremogu

14. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. К.: КНЕУ, 2013. 779 с.

15. Баланси та споживання основних продуктів населенням України. Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_spog_zb.htm

16. Державна Стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: http://surl.li/ifidn. (дата звернення: 31.05.2023).

17. Діброва А. Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.03. Київ, 2008. С. 10.

18. Дмитро Кулеба окреслив два задання для «зеленого курсу» з ЄС. URL: http://surl.li/idtsy

19. Європейський Зелений Курс: Представництво України при Європейському Союзі. URL: http://surl.li/icmki.

20. Євстафієва Ю. М., Бучковська В. І., Заходим М. В. Тваринництво Кам’янеччини. Збірник наукових праць ПДАТУ. 2017. Ч. 1, 2017. С. 234-235.

21. Заходим М. В. Методологія моделювання тенденцій розвитку ринку продукції тваринництва. Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. № 1(38). 2023. С. 125-131. URL:

https://journals.pdu.khmelnitskiy.ua/index.php/podilian_bulletin/issue/view/18/7
DOI: https://doi.org/10.37406/2706-9052-2023-1.18

22. Заходим М. В. Сучасний стан розвитку ринку продукції тваринництва в Україні. Ефективна економіка. 2023. № 2. URL: https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1163/1172
DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.41

23. Заходим М. В. Формування стратегічних напрямів забезпечення конкурентоспроможності молочного скотарства. Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції. Херсон, 22-23 квітня 2014 р. Херсон: Ред. вид. центр «Колос», 2014. С. 52-54.

24. Заходим М. В. Функціонування ринку молока та молочної продукції в Україні. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Економічні науки / Ред. М. Ф. Кропивка. Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2012. № 2 (18), Том 1. С. 136-142.

25. Інформаційно-аналітичний портал про молоко і молочні господарство. URL: http://www.milk.ua.info/uk/aboutmilk/

26. Мамчур В. А. Інституційно-економічний механізм розвитку ринку молока і молокопродуктів. Економіка АПК. 2017. № 4. С. 41-49.

27. Місюк М. В. Формування та розвиток регіонального ринку продукції скотарства: монографія. Херсон: Вид-во Грінь Д. С., 2013. 344 с.

28. Перший рік Green Deal: як Україна інтегрується у нову екологічну політику ЄС. URL: http://surl.li/idtoj

29. Якушенко Л. М., Іванюта С. П. Європейський зелений курс і кліматична політика України: аналіт. доп. / Ред. А. Ю. Сменковського. Київ: НІСД, 2022. 95 с.

30. Тваринництво України: сучасний стан, проблеми та шляхи вирішення. URL: http://surl.li/hwbqo.